

Взаємозв'язок соціального і екологічного капіталу має бути гармонійним, а не руйнівним. У цьому сенсі вважаємо за необхідне формування соціального капіталу нової, прогресивної якості, який би спрацьовував на відновлення природних ресурсів, збереження та накопичення екологічного капіталу, запобігання небезпечних екологічних наслідків. Тому перспективи подальших досліджень полягають у розробці механізмів формування екологобезпечного суспільства на основі формування згуртованості і довірчих відносин, орієнтованих на досягнення екосоціальної безпеки та збереження екологічного капіталу країни.

Літератури

1. What is environmental capital? / Law dictionary. – Режим доступу: <http://thelawdictionary.org/environmental-capital/>.
2. Экологический капитал: содержание и теория воспроизводства / А. В. Неверов, И. П. Деревяго, Д. А. Неверов // Механізм регулювання економіки. – 2010. – Т. 1. – № 3. – С. 32–45.
3. Семикіна М.В., Волчкова Г.К. Оцінка взаємозв'язку соціального капіталу з розвитком національної економіки / М. В. Семикіна, Г. К. Волчкова // Інноваційна економіка. – 2015. – № 4. – С. 5–12.
4. Semykina M. V., Volchkova G. K., Belyak T. A. Corporate culture's development as a prerequisite for the accumulation of social capital / M. V. Semykina, G. K. Volchkova, T. A. Belyak // Economics and Management: Challenges and Perspectives: Collection of scientific articles. – «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria, 2015. – P. 98–103.
5. Бушуєв В. В., Голубев В. С., Орлов И. Б. Введение в системную теорию капитала / В. В. Бушуев, В. С. Голубев, И. Б. Орлов. – М.: ЛЕНАНД, 2016. – 176 с.

Грінка Т. І., кандидат економічних наук, доцент
Музиченко А.С., доктор економічних наук, професор
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ДЕРЖАВА ТА УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС: ВЗАЄМОДІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Питання державної підтримки завжди хвилювало українських бізнес. Найчастіше бракує спільного розуміння проблеми та консенсусу між основними зацікавленими сторонами (підприємцями, державою та експертами). У результаті нечасто вдається побудувати фахове обговорення, яке базувалося б на розумінні справжніх потреб бізнесу (визначених на основі опитувань), законодавчого регулювання державної допомоги (Закон «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» 2014 р., «Роз'яснення з питань

застосування законодавства у сфері державної допомоги» 2017 р. та ін.), міжнародних зобов'язань і фінансових можливостей держави.

За дослідженнями Інституту економічних досліджень та політичних консультацій за сприяння ЄС і міжнародного фонду "Відродження" в рамках грантового компонента проекту "Громадська синергія" проаналізовано динаміку очікувань державної підтримки для промислових підприємств і бажання мати рівні правила для всіх, припускаючи, що ці дві точки зору є протилежними та характеризують різні групи респондентів (див. рис. 1).

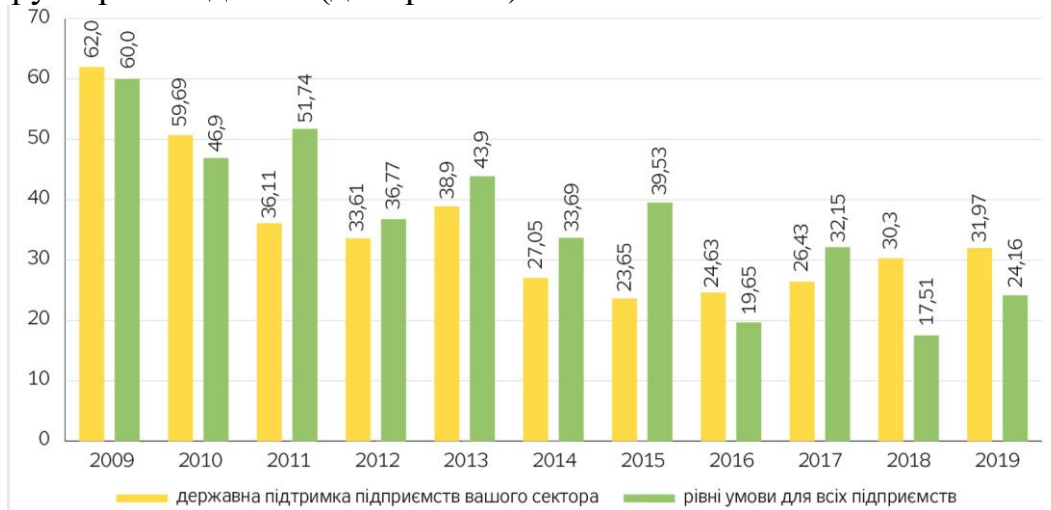

Рис.1. Очікування керівників промислових підприємств щодо державної підтримки і створення рівних умов (2009-2019рр.), % респондентів

Джерело: опитування «Ділова думка»

Перші орієнтуються на державно-адміністративний підхід, а другі — на ринковий. Результати опитувань 2009–2011 рр. показали, що наведені дві відповіді були дуже поширеними серед очікувань бізнесу, але водночас ці групи дещо перетинаються. Так, у 2009 р. 62% опитаних керівників підприємств вважали бажаною державну підтримку для підприємств свого сектора, а 60% — прагнули рівних умов для всіх підприємств. Найменший рівень очікувань щодо рівних умов бачимо у 2018 році (в 3,5 р. менше до базового 2009 року). Упродовж останніх двох років секторальна державна підтримка повернулася в топ-5 рейтингу очікуваних заходів, посівши 4-ту позицію (30,3 і 32% відповідно у 2018 і 2019 р.).

Таким чином, очікування державної підтримки та рівні умови для всіх підприємств уже не є рівнозначними за рівнем підтримки серед опитаних керівників, як це було наприкінці нульових і на початку 2010-х років. Така тенденція означає, що, по-перше, респонденти не відчують нерівності, як це було в 2000-х і на початку 2010-х років (ймовірно), по-друге, відбулися зміни в установках респондентів (ймовірно), по-третє, відбулася зміна поколінь респондентів (це так)[2].

Однак зростання ваги державної підтримки свідчить про те, що бізнес вважає необхідною таку підтримку. І на це слід звернути особливу увагу.

За поточною оцінкою Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, обсяг державної допомоги сьогодні навряд чи перевищує 1% ВВП (без урахування видатків на транспорт і дорожню інфраструктуру). При ширшому трактуванні державної допомоги цей показник може становити 2–3% ВВП. Таким чином, показник державної допомоги відносно ВВП в Україні відповідає рівню країн — членів ЄС, де система контролю держдопомоги діє вже давно. Так, у 2017 р. показник державної допомоги коливався між 0,2–0,3% від ВВП у Ірландії та Іспанії до 2,6% ВВП в Угорщині)[2].

Загальновідомо, що сьогодні державна допомога (підтримка) стримується насамперед можливостями державного та місцевих бюджетів. У межах відповідних видатків значну частину допомоги підприємствам з місцевих бюджетів спрямовано на субсидування послуг комунальних підприємств для місцевих жителів. У 2019 р. на економічну діяльність у державному та місцевих бюджетах передбачалися видатки у сумі 39 млрд грн, з яких майже 5,9 млрд призначено для підтримки сільськогосподарських виробників (у т.ч. 0,9 млрд на відшкодування вартості сільгосптехніки) і 2,3 млрд на реструктуризацію та ліквідацію вугільних шахт (з яких значну частину в результаті спрямовано на виплату заробітної плати). Водночас у бюджеті мінімальні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва!

Якщо розглянути виробничий сектор української економіки, то він отримує лише незначну частину державної допомоги. Крім згаданих вище прикладів, досі зберігаються пільги для суднобудівної та літакобудівної галузей. Тож залишається запитання, чи не консервує відставання української промисловості винятковий фокус на чутливих секторах. Інструменти держдопомоги варто було б спрямувати, наприклад, на поліпшення технологічного рівня виробництва (інноваційності, енергоефективності тощо), адже на сьогодні промисловість України вже серйозно відстає від розвинених країн, і цей розрив швидко зростає.

Наведені приклади вказують, що, по факту існують широкі можливості для використання інструментів державної допомоги у визначених сферах, але існуючі програми підтримки регіонального розвитку чи МСП оперують набагато меншими сумами, ніж згадано у поточних планах та проектах.

Серйозною проблемою на початку 2020 року стало поширення коронавірусу (форс-мажорний фактор), який неминуче позначиться на показниках ВВП, завдасть удару як дрібним підприємцям, так і великим компаніям. Саме тому держава має пом'якшити цей удар, аби вітчизняний бізнес не опинився на межі банкрутства, а працівники – не межі бідності.

17 березня, Верховна Рада прийняла законопроект №3220, яким внесла зміни до Податкового кодексу України та низки інших законодавчих документів у частині сплати податків. Так до створення подушки безпеки «від парламенту» прийнято:

- звільняються від сплати ЄСВ всі фізичні особи-підприємці (ФОПи) та ті, хто займається незалежною професійною діяльністю. На 3 місяці буде відтерміновано обов'язкове введення реєстраторів розрахункових операцій (РРО) для всіх категорій «спрощенців»;

- не застосовуються штрафні санкції за порушення податкового законодавства, вчинені протягом періоду з 1 березня по 30 квітня 2020 року. Йдеться про тимчасове скасування штрафів та пені за несвоєчасну або неповну сплату єдиного соціального внеску (ЄСВ), несвоєчасне подання звітності по ЄСВ. Водночас закон передбачає, що ця норма не буде стосуватися порушень по сплаті податку на додану вартість (ПДВ), акцизів та ренти;

- плата за землю у період із 1 березня року по 30 квітня 2020 року не буде нараховуватися та сплачуватися. На цей час буде скасовано податок на комерційну нерухомість та землю.

- об'єкти нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб не є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки з 1 березня по 30 квітня 2020 року.

- закон встановлює мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок з 18 березня по 30 квітня 2020 року.

- громадян не будуть штрафувати та нараховувати пеню за прострочення виплат за споживчими кредитами в період з 1 березня по 30 квітня. Також держава має встановити механізм допомоги громадянам, які через корона вірус перебувають на самоізоляції.

Вищеперелічені заходи парламенту можна назвати мінімальними. Безумовно, антикризові заходи мають бути більш дієвими до вирішення проблеми захисту бізнесу і громадян під час кризи. Зокрема, доцільно було б не лише тимчасово відмовитися штрафувати малий бізнес за несплату ПДВ чи ЄСВ, а взагалі звільнити його від сплати цих та інших податків і зборів на період карантину. А тим секторам економіки, які вже зараз і в найближчому майбутньому зазнають найбільших збитків від пандемії (туризм, транспортна галузь, ресторанний бізнес тощо) надати відстрочку від сплати податків.

Доцільним було б надати безвідсоткові кредити торговим підприємствам, аби вони могли створити запаси товарів першої необхідності. А товари першої необхідності (особливо медичного призначення) слід було б звільнити від сплати будь-яких "імпортних зборів".

При наданні держдопомоги бізнесу варто дотримуватися кількох базових умов: держава повинна продовжувати працювати над створенням базових умов для роботи бізнесу (поліпшення бізнес-клімату в першу чергу); державна допомога не має консервувати рівень розвитку країни; стимулювання інновацій; необхідний перегляд чинної допомоги та пошук додаткових джерел для реалізації проєктів за пріоритетними напрямками. Зокрема, уряду варто продовжити зусилля із залучення пільгового кредитування від МФО на фінансування окремих інвестиційних проєктів, підтримки МСП тощо.

Література

1. Дергачова В. В., Колешня Я. О. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Випуск 20, частина 1. С.130-133.

2. Кузяків О, Ангел Є. Державна підтримка чи рівні умови для всіх: веб-сайт : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2019:

<http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=6215> (дата звернення: 2.04.2020).

3. Федець І. Замість держави і від держави: як бізнес-асоціації захищають українських підприємців: веб-сайт: Економічна правда. 2019: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/11/14/653714> (дата звернення: 27.03.2020).

4. Хотенко О. Державна підтримка малого та середнього підприємництва: веб-сайт: ІПР. 2018: <https://ngoipr.org.ua/blog/derzhavna-pidtrymka-malogo-ta-serednogo-pidpryyemnytstva/> (дата звернення: 5.04.2020).

Магопець О. А.

кандидат економічних наук, доцент

Магопець М. С.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

М. Кропивницький, Україна

ПІЛЬГИ З ПДВ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВИХ ВАЖЕЛІВ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання доцільності застосування податкових пільг в світовій теорії та практиці державного регулювання економіки до сьогодні залишаються дискусійними: прихильники неокейнсіанських теорій, визнаючи важливу роль держави в регулюванні економіки, виступають за активне використання стимулюючої функції податків, активно підтримують застосування податкових пільг, в тому числі й тих, що спрямовані на мотивацію до інноваційної діяльності [1], в той час як представники неокласичних постулатів вільної конкуренції і мінімального втручання держави в ринковий механізм функціонування економіки вважають, що надання податкових пільг деформує регулюючу функцію цін, підриває принципи вільної конкуренції, порушує механізм саморегулювання ринкової економіки та унеможливорює виконання податковою системою її основної функції – фіскальної [2]. Проте, як би не оцінювалися податкові пільги представниками різних наукових шкіл та практиками, в світі немає жодної податкової системи, яка б не передбачала можливість використання податкових пільг для стимулювання розвитку певних галузей, сфер чи напрямів діяльності. Функціональним призначенням податкових пільг саме і є те, що вони дають можливість виправити «провали» ринку, збільшуючи тим самим суспільний добробут, створюючи умови для ефективного розвитку економіки та сприяючи зростанню податкових надходжень до бюджету у середньостроковій перспективі.

У світовій практиці податкові пільги є найбільш розповсюдженими інструментами державної підтримки та стимулювання інноваційної діяльності. Як свідчать дані Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) податкові пільги для заохочення бізнес-витрат на інновації є